

“De rol van lokale overheden in ontwikkelingssamenwerking”

Verslag van een debat

25 maart 2010

Oude Perszaal, Ministerie van Buitenlandse Zaken

Panelleden:

Peter van Lieshout

Hoofdauteur van “Minder pretentie, meer ambitie.
Ontwikkelingshulp die verschil maakt”
lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

Isa Baud

Hoogleraar internationale ontwikkelingsstudies aan de Universiteit van Amsterdam
evaluator van het LOGO South programma van VNG International

Debatleider:

Peter Knip

directeur VNG International

Welkom

Peter Knip: Goede morgen allemaal. Mijn naam is Peter Knip, directeur van VNG International, de organisatie voor internationale samenwerking van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Welkom. Fijn dat u er bent voor het debat over de rol van lokale overheden in ontwikkelingssamenwerking. Het debat staat in het licht van het recent overheden rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid “Minder pretentie, meer ambitie. Ontwikkelingshulp die verschil maakt”. Het is fijn om te merken dat er zoveel belangstelling in gemeentelijk Nederland voor dit onderwerp is. We hebben zelfs tegen belangstellenden moeten zeggen dat er jammer genoeg geen plek meer is.

Ik was bij de presentatie van het WRR rapport. Bij die gelegenheid zei de heer Peter van Lieshout: “Hulp helpt soms, in specifieke omstandigheden, een beetje”. Dat maakte mij buitengewoon geïnteresseerd om het verder te lezen. Bij lezing constateerde ik al op pagina 21 – en dat was veelbelovend - dat veel burgers, organisaties, bedrijven, én gemeenten zich inzetten voor ontwikkelingssamenwerkingsdoelen, dus ik dacht dat komt dus verder wel aan de orde. Maar in de hoofdstukken over de overheid ontbraken gemeenten. En ook in de hoofdstukken die gingen over andere organisaties werden zij evenmin genoemd. Vandaar dat ik blij was dat vrij snel daarna Desiree van de Ven van de gemeente Utrecht ons benaderde met de vraag of we als gemeentelijk Nederland niet iets moesten laten horen, iets doen, en op basis van dat initiatief hebben wij deze bijeenkomst georganiseerd en wij zijn dan ook buitengewoon blij dat professor Van Lieshout onze uitnodiging aanvaardde. Hij is de leider van de projectgroep die het rapport heeft opgesteld en lid van Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Ook ben ik blij met het feit dat de tweede spreker, Professor Baud, onze uitnodiging heeft aanvaard. Isa Baud is hoogleraar ontwikkelingsstudies aan de Universiteit van Amsterdam. Zij is nauw betrokken geweest bij de recente evaluatie van het LOGO Zuid programma, een programma gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken; een programma waarbinnen VNG International met een vijftigtal Nederlandse gemeenten samenwerkt om de capaciteit van het lokale bestuur in enkele landen in ontwikkeling te bevorderen. Wat het debat van dadelijk betreft: de heer Van Lieshout en mevrouw Baud houden eerst een korte inleiding waarna zij de gelegenheid hebben op elkaars inleiding te reageren. Daarna is er volop gelegenheid voor de zaal om zaken aan de orde te stellen. Ik wil ook onze collega's van het ministerie van Buitenlandse Zaken bedanken voor het beschikbaar stellen van deze zaal. “Het Huis van de Gemeenten” zat vol. Ik geef graag het woord aan de heer Van Lieshout.

Grote Antwoorden

Peter van Lieshout: Dank voor de uitnodiging. Ik moet eerlijk zeggen dat sommigen uit jullie kring mij al in eerdere rondes apart genomen hebben om te zeggen 'Dat is nou wel een mooi rapport van jullie, maar het heeft toch wel een grote tekortkoming en dat is dat jullie hadden moeten zeggen dat de toekomst van OS aan de lokale overheden is. Dat is een gemiste kans.' Ik denk dat het daarom goed is om uit te leggen waarom wij in het rapport zo weinig expliciet zeggen over lokale overheden om vervolgens met steekwoorden - want mijn spreektijd maar 10 minuten – aan te geven dat wij eigenlijk heel veel over lokale overheden zeggen, maar zonder ze te noemen.

Eerst dat eerste gedeelte: waarom zeggen wij er relatief weinig over. Dat heeft twee redenen die in elkaars verlengde liggen. De eerste reden is dat het hele rapport eigenlijk doordrenkt is van het idee dat als je het hebt over het realiseren van ontwikkelingsdoelstellingen je je heel erg in moet houden bij het bedenken van Grote Antwoorden. We schrijven dat in het rapport expres met hoofdletters. Een oplossing voor het Zuiden is er niet, om het even simpel te zeggen. Een gedeelte van het rapport, een bladzijde of 20, gaat over het reconstrueren van de Grote Antwoorden en hoe die een modieus karakter kregen. En een gedeelte van dat modieuze was dat wat eigenlijk steeds geprobeerd werd was: het geven van een generaal antwoord op een specifiek probleem. En dat werkte dan een tijdje bij een specifiek probleem maar even later bleek het probleem zich dan toch weer anders te manifesteren en bleek dat generaal antwoord niet te voldoen en kwam een nieuw generaal antwoord op. Ik denk dat een van de lessen is dat je aan veel ontwikkelingsbeleid, inclusief verschillende vormen van ontwikkelingshulp, de eis moet stellen dat je veel scherper, veel specifieker moet zijn met wat je zou kunnen noemen: de diagnostiek, het beantwoorden van de vraag wat op enig moment de meest interessante bijdrage is. En dat het antwoord heel divers kan zijn.

Gisteren hadden we de eer om bij de VNO/NCW te zitten. En die zeiden, ja dat is een heel mooi rapport. Maar als jullie nou groei en ontwikkeling relevant vinden dan hebben jullie net niet het punt willen maken dat de private sector hét aangrijpingspunt is voor alle verandering. En dan moet je ook in zo'n kring uitleggen: ja, dat is hartstikke leuk, maar het realiseren van een doelstelling als ontwikkeling is heel breed, of specifiek als groei, en dan kan je langs allerlei lijnen daar wat aan doen. En wat je in de ene situatie kunt doen is anders dan in de andere. Het is bijvoorbeeld de vraag of de private sector op zichzelf de bottleneck is of dat in het juridische systeem of in de infrastructuur of in andere zaken belemmeringen zitten.

Kortom, als we de ontwikkelingshulp voorbij de goede bedoeling willen brengen, laten we dan die professionaliteit van wat er moet gebeuren voorop stellen en ons inhouden als het gaat om wat het totale antwoord is. En dús zijn lokale overheden in het rapport niet per definitie het antwoord. Ze zijn het volgens die redenering ook niet per definitie niet. Je zult een redenering moeten opzetten waarom in een bepaald land het investeren in de lokale overheid de meest interessante strategie is. We werken die redenering niet uit aan de hand van de lokale overheid, we werken die uit aan de hand van de vraag of onderwijs en gezondheidszorg nou voor altijd de hand liggende keuzes zijn die we in Nederland geneigd zijn om te maken. We hadden het punt ook aan de hand van de lokale overheden kunnen maken, zij het dat (...onverstaanbaar...) minder interessant geweest.

Helicopterpositie

Het tweede punt is, en dat vind ik intellectueel interessanter: probeer maar eens met een redenering te komen waarom je in een bepaald land juiste welke vorm van overheid eigenlijk de meeste aandacht behoef. Dit is een razend interessante vraag, maar ook razend lastig.

Dit een vraag die wij in het rapport stellen; het is het soort vraag dat je stelt vanuit een metapositie, een helikopterpositie. Wat zouden wij als westerse overheid – donoren – moeten doen. Dat is een andere positie van de meesten van u. U kijkt wat u vanuit uw gemeente kunt doen. Wij kijken vanuit die metapositie. En dan is de vraag: wat kun je nou eigenlijk? welke overheidslaag is het meest productief? Ook dan zul je, als je iets weet van staatsvormingsprocessen in verschillende landen, dan zul je op een heel gedifferentieerd antwoord uitkomen.

Als je naar de meeste ontwikkelingslessen kijkt dan ... iedereen kijkt met veel plezier de Aziatische ontwikkeling en dan zie je, dat het een sterke centrale overheid was, die voor de groei in die landen heeft gezorgd en, als je eerlijk bent, niet de lokale overheid. Maar we stellen ook de vraag of je zo'n model zomaar kunt transponeren naar wat in Afrika gebeurt. Want de situatie is daar wezenlijk anders op een aantal karakteristieken: heel andere grond, een heel andere economie voor zover er een economie is en de overheidsvorming daar is een relatief geconstrueerde en lastige grootheid. De vraag waar je moet investeren: in centrale overheden of in meerdere of mindere vormen van decentralisatie, ook in het licht van die wankele structuur van de centrale overheden, is een heel interessante, maar ook een heel lastig te beantwoorden vraag. Ik zou best die handschoen willen opnemen en er een paar bladzijden in de tweede druk of zo aan wijden. Daar is veel over te zeggen. Er zijn geen simpele antwoorden op en dus ook niet dat het antwoord ligt bij de lokale overheden. Het omgekeerde overigens ook niet.

Kwaliteit van de redenering

We zeggen bij implicatie wel veel over lokale overheden. We ontwikkelen een soort redenering die eigenlijk uit twee punten bestaat. De ene is dat in een aantal landen gedurende een aantal jaren toch nog steeds ruimte zal blijven voor specifieke hulp. Je moet dan wel aan een aantal eisen voldoen wat ons betreft, maar er is weldegelijk ruimte voor toegevoegde waarde als je de hulp goed organiseert. En dan noemen wij kwaliteitscriteria om die hulp goed te organiseren. En de tweede lijn loopt veel meer langs mondiale thema's, thema's die niet land gebonden zijn. Daar is ook een boel over te zeggen. Maar daar wil het ik nu niet over hebben. Waar een boel interessante dingen inzitten voor de vraag hoe lokale overheden zouden kunnen opereren zit dat ook rond de vraag: Wat zijn de kwaliteitscriteria voor goede hulp? En daar hebben we zeker in hoofdstuk 7 wat over proberen te zeggen. Ik loop ze even met u langs.

De eerste is: wat is eigenlijk de kwaliteit van de redenering om te bepalen waarin je investeert? Als je het rapport van de LOGO South evaluatie leest zie je dat er wel wat aandacht besteed wordt aan de redenering waarom je waarin investeert. En tegelijk zie je dat aan de kant van de ontvangende landen de donoren naar de mond gepraat wordt. De kwaliteit van dat proces om vast te stellen wat de 'binding constraints' zijn is een interessant vraag. En ik realiseer mij dat u en de mensen aan de ontvangende kant gebonden zijn aan allerlei organisatorische randvoorwaarden, waardoor je dat debat niet in alle vrijheid kunt voeren, maar toch is het interessant om te bekijken wat de kwaliteit van dat debat is. De implicatie daarvan is dat wat je doet dat je dat hoogwaardig doet, in termen van het toevoegen van kennis. Ik heb wel een aantal indicaties dat in termen van toegevoegde kennis substantieel wat gebeurt. Alhoewel ook daar achter weer de vraag schuil gaat of je in de vingers hebt wat nou de meest interessante toegevoegde kennis is. Dat debat zou je ook eens kunnen voeren, maar dat je inzet op kennis is waar. Het kunnen inzetten op langdurige relaties, weten hoe lokaal de hazen lopen, lange termijn commitment, proberen ook dingen af te maken. Je kan zeggen dat er binnen de ondersteuning vanuit gemeenten wel voorwaarden zijn om lange termijn relaties aan te gaan.

Zelfredzaamheid

Wat een andere interessante vraag is, en niemand heeft daar het volledige antwoord op, zowel in het bilaterale beleid op landenniveau als het beleid op het niveau van individuele steden: wat zijn nou precies je doelstellingen en hoe weet je of die gerealiseerd worden? In het rapport stellen we – en dat is ons door een heel aantal mensen kwalijk genomen – dat dat niet directe armoedebestrijding zou moeten zijn. Nou kan je het begrip armoedebestrijding dusdanig oprekken dat daar het geluk van de hele wereld onder valt, maar als je het meer vertaalt in de gerichte interventie in de directe leefomstandigheden van armen, dan begrijpen we dat in termen van een maatschappelijke doelstelling. Maar als je doelstelling “ontwikkeling” is moet je andere dingen aangrijpen. Dan gaat het wat ons betreft meer om het ontwikkelen van vormen van zelfredzaamheid. En dat zou nog wel eens een interessant toetsingskader kunnen zijn voor activiteiten die je onderneemt.

Het evaluatierapport stelt dat in het LOGO South programma de armoededoelstelling verder weg ligt. We zien wel dat dit competentieverhoging opgeleverd heeft, wat weer te maken heeft met zelfredzaamheid, wat een interessante vraag is of dat inderdaad zo is. Het is niet identiek daarmee. Een ander punt dat het rapport maakt is dat er aandacht moet komen voor de contraproductieve effecten van hulp, maar dit is om de een of andere reden door niemand opgepikt. Wat weet je nou eigenlijk over de mate waarin hulp afhankelijkheid creëert wordt. Heb je zicht op de mechanismes Hoe kan je ervoor zorgen dat het niet gebeurt? Hoe weet je dat je niet alleen die mensen eruit pikt die toch al verandering willen en die dat zonder donoren toch al gedaan zouden hebben. Die kant van het verhaal is geen eenvoudig verhaal, maar het is wel onze taxatie na Moyo in het afgelopen jaar, dat het debat over de contraproductieve kant van hulp wel meer aandacht behoeft.

Het is de redenering in het rapport dat hulp nooit een puur cleane, puur ideële, puur goede activiteit is; daar zitten contraproductieve elementen in. Daar hoef je niet meteen de conclusie aan te verbinden dat je het dus niet moet doen maar je zou wat meer kunnen nadenken over hoe je het moet doen. Wat ik gezien heb van wat op gemeentelijk niveau gebeurt dat – op basis van die criteria die ik net even losjes noemde, dat daar weldegelijk inhoud aan gegeven wordt, zij het dat je bij een aantal punten een debat zou kunnen voeren over hoe dat precies inhoud zou kunnen krijgen. Maar dat is misschien een onderwerp van gesprek zo meteen.

Peter Knip: Zeer bedankt Peter voor deze aftrap. Het zijn veel vragen die, voor zover ik het gemeentelijk veld in Nederland ken, wij ons met enige regelmaat afvragen. Maar je moet het straks nog maar even meenemen, maar er geloof niet dat er veel mensen in de zaal die zullen zijn die zeggen dat het lokaal bestuur dé oplossing is voor het ontwikkelingsprobleem. Maar het blijft toch wel onbevredigend dat het lokaal bestuur niet is onderscheiden, niet is erkend. Daarom vind ik het prettig dat je hebt toegezegd dat je er wat meer over wilt schrijven. Daar komen we hopelijk zo nog op terug. Ik ga naar mevrouw Isa Baud.

Rol lokaal bestuur

Isa Baud: Dank. Ik wil, de evaluatie die wij gedaan hebben van het LOGO South programma zetten naast het WRR rapport. Ik heb het WRR rapport als inspiratiebron genomen voor het nadenken over LOGO South. Wat wel en niet meegenomen kan worden samen in combinatie met de evaluatie die wij gedaan hebben.

In de afgelopen dertig jaar zijn er wereldwijd drie belangrijke internationale trends te onderscheiden die belangrijk zijn voor de bestuurlijke processen en met name voor de verantwoordelijkheden van lokale overheden. In de eerste plaats zie je verschuiving van nationale organisaties naar internationale organisaties wat betreft verantwoordelijkheden, Ten tweede zie een proces van decentralisatie van nationaal bestuur naar lokaal bestuur (decentralisatie) in veel landen en ten derde zie je een diversificatie van bestuurlijke verantwoordelijkheid die eerst geheel of vooral bij lokale overheden lag naar een gedeelde verantwoordelijkheid en samenwerking tussen overheid met andere partijen, het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld. Dit betekent dat de rol van het lokaal bestuur belangrijker is geworden in de afgelopen dertig jaar. En dit soort verschuivingen worden ook erkend door belangrijke donoren zoals de Europese Unie en de Wereldbank, die inzetten op goed bestuur en decentralisatie. Nu erkent het WRR rapport de rol van verschillende bestuurslagen op nationaal, regionaal en ook mondiaal niveau maar zoals we net al hoorden is er bijna niets lezen over de rol van lokale overheden. Mijn eerste pleidooi is dan ook om de subnationale bestuurslagen in de analyse van de bestuurlijke architectuur voor ontwikkelingssamenwerking veel explicieter mee te nemen.

Relevant

Ik zal nu duidelijk maken waarom dat nuttig en nodig is. Ik gebruik hierbij zowel de recente evaluatie van het LOGO South programma die is uitgevoerd door een team onderzoekers vanuit de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Ik heb een zestal punten. De eerste uitkomst van het WRR onderzoek is dat de inhoud van de hulp relevant moet zijn voor het ontwikkelingsland en binnen de lokale context moet passen. Daar ben ik het totaal mee eens. En ik denk dat het een heel sterk punt is voor wat gemeentelijke samenwerking inhoudt. Het uitgangspunt van het LOGO South programma is het verbeteren van het lokale bestuur. Dat betekent dat de thema's die daarbij centraal staan zeer relevant zijn voor dat lokale bestuur, omdat dat thema's zijn waarvoor het lokale bestuur en ook verenigingen van gemeenten verantwoordelijk zijn.

Daarbij noem ik afval, kadaster, drinkwater, persoonsregistratie, financiën. Deze thema's sluiten ook aan bij het nationale beleid in ontwikkelingslanden. Zodat potentieel lokaal en nationaal beleid elkaar kunnen versterken. Als we kijken naar het niveau van verenigingen van gemeenten. Hier wordt in toenemende mate in het LOGO South ingezet op het trainen van gekozen vertegenwoordigers. Dat is heel belangrijk, vooral om hun kennis uit te breiden van hun politieke rol en door uitwisseling van kennis en ervaring hun lobby richting het hogere bestuur effectiever te kunnen maken. LOGO South zet ook in op onderzoek en beleid. Daar is veel te winnen door dit meer te richten op ondersteuning van de leerprocessen die op lokaal niveau plaats vinden. Binnen deze gemeentelijke twinnings. Het koppelen van deze leerprocessen naar hogere niveaus zoals verenigingen van gemeenten. Of het nationale beleidsniveau.

Diagnose

Een tweede stelt het rapport dat het belangrijk is om een 'diagnose' te maken van de onderwerpen die in een specifiek ontwikkelingsverband opgenomen moeten worden. Het kanaal van gemeentelijke samenwerking is goed geëquipeerd om een diagnose te maken van de lokale vragen. Immers, bij het opzetten van een project of een samenwerking zijn het zowel de Nederlandse als de buitenlandse gemeenten die de prioriteiten stellen, ontbrekende schakels identificeren en een aanpak vaststellen die tegemoet moet komen aan die noden. De ervaring leert dan ook dat in LOGO South zowel gemeentes als sectorale organisaties (waterschappen, woningcorporaties) betrokken zijn bij de samenwerking, en dat zij zeer directe inputs leveren aan lokaal beleid. Bovendien is een heel sterk onderdeel dat zij door de collegiale samenwerking kennisversterking en -uitwisseling hebben ingebouwd. Dit gebeurt niet alleen Noord-Zuid uitwisseling, maar ook Zuid-Zuid en Zuid-Noord uitwisseling.

Zo vertelde een gemeenteambtenaar in Zuid Afrika ons dat op het terrein van HIV/Aids bestrijding zij veel meer ervaring hebben dan de Nederlandse gemeente met wie zij samenwerken, wat betekent dat Nederland van Zuid Afrika kan leren. Het zelfde geldt voor de waterschappen, waarbij men ons vertelde dat men veel kon leren op het terrein van het betrekken van stakeholders. Maar wat ook belangrijk is in dit programma is dat de vraag gesteld wordt door het Zuiden. Niet overal en altijd, maar dit is wel een sterk onderdeel hiervan. Zo vroeg de Zuid-Afrikaanse overheid specifiek om de Nederlandse expertise op het terrein van watermanagement en sociale huisvesting via het LOGO South programma, om zijn eigen doelstellingen op die terreinen te kunnen ontwikkelen. Hiermee wordt de binnen OS zo belangrijke vraaggerichtheid in feite gewaarborgd. Een voorwaarde hiervoor is dat je een sterk bestuur hebt in het Zuiden die de vraag duidelijk kan verwoorden en die kan gaan naar de partners om mee samen te werken.

Deze gunstige lokale praktijk van samenwerking van professionals binnen het lokaal bestuur kan nog versterkt worden. Dit kan gebeuren door het lokaal niveau beter te koppelen aan het sectorale en nationale niveau. Laten wij huisvesting als voorbeeld nemen. In Zuid Afrika zijn er voorbeelden van sterke initiatieven in sociale huisvesting, maar ook zwakkere in de bestaande twinnings. Wanneer nu meer systematisch geleerd wordt van de sterke voorbeelden (via regionale of nationale uitwisselingsnetwerken binnen de verenigingen van gemeenten) dan kunnen andere gemeentelijke samenwerkingsverbanden daar hun voordeel mee doen.

Mijn stelling hier is dat wij moeten inzetten op die samenwerking tussen gemeenten, gekoppeld aan samenwerking met sectorale organisaties en de nationale overheid op de belangrijkste kwesties binnen het lokaal bestuur. Dit zijn tot nu toe vooral wat ik noem de 'lokale publieke goederen' - huisvesting, water, afval en sanitatie Maar in toenemende mate kunnen wij hier ook de mondiale publieke goederen aan toevoegen waarbij ook op lokaal niveau oplossingen gevonden moeten worden: klimaatverandering, energiebesparing, gebruik van milieuvriendelijke energiebronnen, waterbesparing, milieuvriendelijk bouwen, cradle-to-cradle benaderingen. Je hoeft hierbij niet te wachten tot er een internationale 'treaty' is. Je kunt direct aan het werk gaan. Dit betekent echter dat wat de millennium doelstellingen betreft, dat niet alle doelen even goed aansluiten bij gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking, en dat dat ook geen vereiste moet zijn. Je moet daar selectief en strategisch mee om gaan.

Aangrijpingspunt

Ten derde stelt het rapport stelt dat effectieve hulp via het juiste ‘aangrijpingspunt’ moet gebeuren. Naar mijn smaak komt Gemeentelijke samenwerking komt hier in hoge mate aan tegemoet. En we hebben dit vergeleken met ander vormen van ontwikkelingssamenwerking. Ten eerste, omdat het geënt is op bestaande organisaties en staf aan beide kanten.

Wij hebben niet te maken met experts die invliegen, of met project management units, die na afloop van een project geen basis meer hebben. Dit betekent een ingebouwde capaciteit voor een duurzame samenwerking op basis van uitwisseling tussen professionele staf. In feite een buitengewoon gunstig uitgangspunt in termen van verankering, We hebben gemerkt dat dit zo vanzelfsprekend werd gevonden binnen gemeenten dat dit niet eens gerealiseerd werd.

Ten tweede omdat dit programma buitengewoon efficiënt is in termen van programma kosten. Er wordt alleen betaald voor de extra kosten die men maakt voor specifieke activiteiten, reizen en trainingen, de toegevoegde waarde, en niet voor salaris van staf en organisatie.

Ten derde, is de ‘eigendom’ en toewijding van de gemeentelijk staf aan beide zijden zeer sterk. Men steekt er extra eigen tijd in, men is actief in het verder uitbouwen van de projectactiviteiten, en kennisuitwisseling versterken met additioneel onderzoek (niet alleen academisch, maar ook praktisch gericht). Dit maakt de initiatieven binnen de gemeentelijke samenwerking sterk in kennis uitwisseling en leren, en sterk in een katalyserende werking (die in het WRR rapport als kenmerkend voor goed OS wordt gezien). Kennis uitwisseling omvat vooral praktijk kennis, maar ook academische kennis. Dit is belangrijk omdat praktijk kennis alleen via de directe onderlinge professionele uitwisseling tot stand kan komen.

Daarom is het belangrijk dat dit niet alleen op gemeentelijk niveau blijft – maar ook opgenomen wordt in transnationale netwerken van gemeentes. In zo’n grensoverschrijdend netwerk kunnen kennis en ervaringen uitgewisseld worden ten aanzien van lokale onderwerpen zowel als mondiale publieke goederen. Ik noem als voorbeeld het netwerk ICLEI dat zich bezighoudt met milieukwesties, en aan lokale overheden de kans biedt om in international verband te werken. En er zijn andere netwerken die u beter kent. Dergelijke peer-to-peer netwerken over de grenzen heen zijn volgens mij een nieuwe, belangrijke vorm van ontwikkelingssamenwerking die ontbreekt in de huidige discussie over de hulp architectuur.

Kenniscentrum

Ten vierde. Het rapport stelt dat geld gekoppeld moet worden aan deskundigheid waarbij leerprocessen tijdens de samenwerking in ontwikkelingsprogramma’s centraal staan. Bij gemeentebanden is sprake van een zeer effectieve vorm van kennisopbouw tussen collega’s. Essentieel hierbij is dat ze beiden niet alleen verstand hebben van afval, maar ook van het functioneren van gemeentelijke organisaties. Dit begrip van elkaars situatie draagt bij aan een vertrouwensrelatie die essentieel is in een proces van kennisopbouw, en maakt het geleerde direct toepasbaar. Daarnaast biedt de vorm van gemeentelijke samenwerking de mogelijkheid om het proces van kennisuitwisseling te laten lopen van beleidvorming tot en met uitvoering.

Het proces van deskundigheid en lering trekken van de project ervaringen kan echter nog versterkt worden. Hier zie ik vooral een rol voor de VNG international, in samenwerking met de noordelijke en zuidelijke gemeentes die deelnemen aan het programma. Op basis van de huidige ervaringen, kunnen nationale modellen van wat wel en niet werkt gedestilleerd worden en deze kunnen gebruikt worden voor het bepalen van prioriteiten en activiteiten in

de toekomst. Een inhoudelijke monitoring en terugkoppeling met Nederlandse gemeentes die nieuw in het programma zijn, leidt ertoe dat fouten uit het verleden niet herhaald worden. Bovendien, heeft een dergelijk kenniscentrum bij de VNG (en in de landen waarmee samengewerkt wordt) een potentieel katalyserend effect naar de toekomst. Gebaseerd op een netwerk van collega's over de grenzen met praktijk ervaring, bouwt het een continu leerproces en kennis uitwisselingsproces met uitstralingseffecten in Noord en Zuid.

Beperking

Ten vijfde wordt in het WRR rapport gesteld dat de bilaterale ontwikkelingshulp op een beperkt aantal landen en thema's gericht zou moeten zijn om de hulp effectiever te maken. De gemeentelijke samenwerking is de laatste jaren onder het LOGO South programma in sterke mate geprofessionaliseerd. Binnen het programma van gemeentelijke samenwerking is al jaren geleden, bij een reorganisatie, de keuze gemaakt om de inzet van hulp gelden te concentreren in een beperkt aantal landen. Binnen die gekozen landen wordt vervolgens ingezet op één of een zeer beperkt aantal thema's, vastgesteld in een dialoog tussen de betrokkenen, met een zwaar accent op de vraag vanuit ontwikkelingslanden. De evaluatie toont aan dat deze keuze voor een beperkt aantal landen en thema's de effectiviteit heeft vergroot. Wel is het zo dat, om effectief in een land te zijn er wel een minimum aantal stedenbanden moeten zijn en er zou geprobeerd moeten worden om dat aantal te vergroten. En ten slotte, als de belangrijkste opgave voor de toekomst moet de hulp meer gericht zijn op ontwikkeling en minder gericht op directe armoedebestrijding zijn, zo stelt het rapport.

Het WRR rapport gaat uitgebreid in op wat ontwikkeling eigenlijk is en hoe ontwikkelingshulp vormgegeven wordt. In hoofdstuk 5 wordt gesteld dat er een verenging optreedt; armoedebestrijding in de vorm van directe hulp is steeds belangrijker geworden en gerichte ondersteuning van economische groei en brede ontwikkeling is meer en meer op de achtergrond geraakt. Hulp moet meer gericht zijn op ontwikkeling, zo stelt het rapport. Het aardige van de samenwerking op gemeentelijk niveau is juist dat het om echte ontwikkeling gaat; gemeentelijke internationale samenwerking is gericht op het vergroten van ontwikkelingsmogelijkheden van landen en regio's. Het gaat daarbij om het garanderen van een zodanige kwaliteit van leven dat er een basis ontstaat voor ontwikkeling in termen van infrastructuur en voorzieningen in de stad zodat mensen mee kunnen doen aan ontwikkeling en die zelf te kunnen stimuleren. Wat iets meer aandacht zou kunnen krijgen is het idee van ondersteuning van de stedelijke economie. Niet alleen gericht op het aantrekken van foreign investment, maar het stimuleren van midden- en kleinbedrijf. Want dat is wat eigenlijk werkgelegenheid garandeert. Want we weten allemaal dat steden de motor zijn voor lokale en regionale economische groei. LOGO South doet precies dit: het programma is gericht op het vergroten van ontwikkelingsmogelijkheden van landen en regio's.

Gemeenten zijn relatief kleine spelers in ontwikkelingssamenwerking en hun rol wordt vaak niet erkend. Bovendien voelen zij tegenwoordig het "Wilders-effect". Dit heeft een negatief effect op de discussies over hoe om te gaan met ontwikkelingssamenwerking. We moeten dus wel realistisch zijn wat we van gemeenten kunnen verwachten. Ik hoop dat ik duidelijk heb gemaakt dat lokale overheden een bijzondere rol vervullen en dat daarvan veel te leren is.

Peter Knip: Dank, mevrouw Isa Baud. Goed om de uitkomsten van de LOGO South evaluatie het WRR-rapport naast elkaar geplaatst te zien. Het laatste punt, de politieke condities, want we hebben te maken met een vraagstuk dat binnen de politieke context van gemeenten speelt, kunnen we straks misschien ook nog terugpakken. Het is een onderwerp dat bij velen zeker hoog op de agenda staat. Dan ga ik terug van Peter en Lieshout met de vraag in hoeverre de inleiding van Isa Baud tot kanttekeningen leidt.

Wedstrijd

Peter van Lieshout: “Ik heb een heleboel punten maar ik kies er twee uit. Ik zoek bewust het debat op. Anders gaan we naar huis met het idee dat gemeenten een briljante basis vormen voor het ontwikkelingsbeleid en dan gaan we heel tevreden naar huis. (Peter Knip: Nou dat is ook niet slecht, [gelach].) Maar of dat nou voor 100% klopt. Als het voor 80% klopt is er toch nog 20% waarbij je vragen kunt stellen.

De eerste interessante vraag is wat nu werkelijk de betekenis van gemeenten is/kan zijn en waarom het ondersteunen daarvan belangrijk is. Hiervoor moet je afstand nemen en dat is wellicht moeilijk als je zelf voor een gemeente werkt, maar het is wel een belangrijke vraag die gesteld moet worden. Dit is niet evident namelijk. Ik maak er altijd een goede gewoonte van om minimaal één keer een lelijke opmerking over de gastheer te maken als ik in een forum zit. De opmerking die ik nu wil maken is: de VNG maakt er altijd een wedstrijd van met winnaars en verliezers. En dan is de stelling altijd: “Er moet meer gedaan worden door de gemeenten. Wij zijn geen uitvoeringsorgaan van de overheid, een primaire overheid...”U kent allemaal de retoriek. Dat is gevaarlijk model, (a) voor Nederland en zéker als we het hebben over het Zuiden, want het doet alsof dat er een koek is die verdeeld moet worden. En dat daarover een machtsstrijd gevoerd moet worden over wie wat moet gaan doen.

Ik betwist de analyse van heel veel studies dat er sprake is van decentralisatie. Het woord decentralisatie veronderstelt namelijk dat er op centraal overheidsniveau geld en macht, zeggenschap en bevoegdheden beschikbaar zijn en dat die gaandeweg op een lager aggregatieniveau moeten worden ingezet. Ik zou eerder willen spreken van een configuratie van bestuurlijke structuren in ontwikkelingslanden. Op alle niveaus moeten overheden zien te groeien en rollen zien te krijgen die van te voren niet evident zijn. Dat is anders dan de situatie in het Westen, waar de afgelopen 100 jaar gezellig ruzie is tussen centrale overheid en VNG met het IPO en waterschappen daartussen. Het is heel gevaarlijk om dit strijdmodel over te dragen naar ontwikkelingslanden. Dat is onproductief. Veel interessanter is om na te gaan welke bestuurlijke functies, waar, welke prioriteit verdienen. Dan is het van belang om je te realiseren dat lokale overheden altijd een rol hebben gehad in de klassieke territoriale functies zoals sanitatie en grondbeheer. Dat thema's als veiligheid vaak vanuit nationale overheden neergezet zijn, dat infrastructuur daar altijd een beetje tussendoor hangt. En dat de plaats van gezondheidszorg en onderwijs geen uitgemaakte zaak is. Mijn beeld is dat dit in de meeste landen in het Zuiden een nationale aangelegenheid is en dat het lastig is voor lokale overheden om daarin een trekkende rol te hebben, maar niet altijd.

Bovendien speelt er een dimensie dat natievorming op zichzelf een vraagstuk is dat aandacht behoeft. Veel landen zouden beter af zijn als zij er meer in zouden slagen om een natie te zijn. Maar niet in alle gevallen. In sommige landen is federalisering een betere oplossing en kan het idee van een natiestaat beter losgelaten worden. In Nigeria bijvoorbeeld is federalisering een manier om met alle etnische spanningen om te gaan. Maar misschien moet Mali daarentegen wat meer een natiestaat worden. Dan zou je van land tot land moeten bekijken wat de betekenis daarvan is. En binnen die betekenis een discussie voeren over welke functie aandacht behoeft en waar welke prioriteit ligt. Dan moet je weg bij begrippen als decentralisatie en dat voetbalspel. Mijn stelling is dat er weinig goed wetenschappelijk materiaal is over hoe dat soort bestuurlijke systemen zich kunnen ontwikkelen, terwijl het wel een heel relevante vraag is. Ik hoop in ieder geval wel dat we VNG International uit de reflex kunnen krijgen dat zij een wedstrijd aan het spelen zijn.

Deskundigheid

Het tweede punt dat ik aan de orde wil stellen refereert aan het verhaal van Isa Baud en dat is of er daadwerkelijk behoefte is aan de geleverde deskundigheid.

Er wordt relatief eenvoudig gesteld dat, als je professionals met elkaar in verbinding stelt en ze hebben dezelfde functieomschrijving – niet dezelfde inschaling – , dat ze dan zo ongeveer aan dezelfde vraagstukken werken en dat ze hetzelfde weten. Dat is natuurlijk naïef om te veronderstellen. Voor VNG International is er nog een leerproces: is het soort deskundigheid onder Nederlandse ambtenaren in alle gevallen hetzelfde als de deskundigheid in het Zuiden? Ik denk dat een heel gemengd verhaal is en daar van te leren lijkt mij een interessante opgave.

Isa Baud: “ Ik ben het eens met de heer Van Lieshout op het punt van decentralisatie. Als je studies leest naar decentralisatie dan zie je dat zij de vraag stellen hoeveel macht de gemeenten om te beginnen hadden. En ten tweede hoever die decentralisatieprocessen zijn gegaan. En in hoeverre is die macht weer teruggerepen door de centrale overheden. Dus dat model van reconfiguratie is heel belangrijk om te weten van een land als men er mee samenwerkt. Ik pleit er dan ook niet voor om uitsluitend te kijken naar gemeenten, maar gemeenten als aangrijpingspunt te nemen, als deel van een netwerk en met een koppeling naar sectorale organisaties, want ook daar denk ik dat sprake kan zijn van een versterking van het leren van elkaar. Naar onze smaak moet het dan ook niet stoppen bij de gemeentegrenzen en niet ook niet bij het gemeentebestuur. Nationale lobby's , nationale verenigingen, en de nationale overheid zijn heel cruciaal in het leren van praktijkervaringen en in het herzien van beleid.

Wat de opmerking van de heer Van Lieshout over deskundigheid betreft: de soort verantwoordelijkheden van gemeenten is buitengewoon divers. Dus als je wilt inzetten op bepaalde thema's moet je weten wat het meest relevant en wat het meest strategisch is. Als die verantwoordelijkheden niet bij die gemeente liggen kan je daar niks mee. Dus je keuze moeten passen in de lokale context. Als ik kijk naar onderwijs en gezondheidszorg dan zie ik, in ieder geval in Azië, dan zie dat het vaak gaat om gedeelde verantwoordelijkheid. Dat maakt het buitengewoon complex. Dan krijg je getouwtrek. Lager onderwijs is vaak verantwoordelijkheid van gemeenten en middelbaar en hoger onderwijs de verantwoordelijkheid van deelstaat of centraal niveau. Ook op het punt van de federalisering heeft Van Lieshout gelijk. Kijk maar naar de zuiderburen. Het hangt ervan af in hoeverre sociale groepen zich verbonden voelen met de natie. Het WRR rapport heeft ook op dit punt gelijk dat je de lokale en nationale context moet kennen en dat je dan pas strategisch kunt inzetten.

Wat het andere punt betreft: Bij de uitwisseling van professional naar professional zijn er evident verschillende niveaus van kennis en types kennis. Waar het om gaat is complementariteit van de kennis van de samenwerkende partners gaat. Niet alleen de samenwerkende gemeenten, maar ook de netwerken, grensoverschrijdende netwerken waar binnen die complementaire kennis verspreid kan worden en vertaald kan worden naar de praktijk. Kan je het gebruiken neem je het mee en kun je niets mee dan laat je het liggen. Als je een professionele achtergrond hebt kun je veel beter beoordelen of kennis relevant is. Binnen LOGO South kan deze goed vertaald worden naar de eigen situatie, omdat beide partners een zelfde professionele achtergrond delen.

Peter Knip: Ik dank beide sprekers voor hun bijdrage. Ik wil als eerste reacties op de 'lelijke' opmerking van Van Lieshout. Dus de vraag of het debat wat we in Nederland hebben over wat op welk niveau uitgevoerd wordt of dat relevant is voor ontwikkelingslanden. Het tweede punt is die kennis. Daar zijn we dagelijks mee bezig in de ontwikkelingssamenwerking en dat is dus heel relevant. De eerste vraag dus: “Het decentralisatievraagstuk is niet het eerste vraagstuk waar ontwikkelingslanden zich mee bezig zouden moeten houden.”

Kennis en visie

Johan Helmer, Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard: er is steeds geredeneerd vanuit wat wij kunnen brengen, maar dat het belangrijker is om te luisteren naar de behoefte en vraag vanuit het ontwikkelingsland. Dat bepaalt ook op welk overheidsniveau het ingestoken moet worden. Bij decentralisatie gaat het meestal om uitvoerende taken. Juist daar ligt een enorm gebrek aan kennis. De opleidingen zijn best goed, maar praktijkkennis daar ontbreekt het aan. De kracht is niet alleen die kennis die je brengt, maar het feit dat je in dezelfde situatie werkt. Daar leer uiteindelijk zelf ook van.

Hans van de Ven, gemeente Heusden: Wij merken in onze stedenband met Otjiwarongo in Namibië dat de lokale overheden daar steeds meer de regie pakken, bijvoorbeeld op het gebied van HIV/AIDS en onderwijs. Dit wordt ook gesteund door de regering. De uitvoering in Otjiwarongo is op operationeel niveau goed. Het zijn echt doeners. Op operationeel niveau wordt er ook goed samengewerkt tussen de verschillende instellingen. Maar het lange termijn aspect is ondergeschikt. Zij hebben van oorsprong niet geleerd om strategisch te denken. Ik denk dat Nederlandse gemeenten juist in dat soort processen, in die interactie tussen key players een heel belangrijke rol kunnen spelen. Om daar meer integraliteit in te krijgen. Dus toen ik vroeg 'wat hebben jullie nou echt nodig als organisatie' kreeg ik veel vragen op heel praktisch niveau zoals de soorten wegbedekking, terwijl ik dan zo iets heb van kunnen wij jullie niet helpen bij het opzetten van een strategisch integraal jeugdbeleid..

Michaëla Hordijk, Universiteit van Amsterdam: Ik was betrokken bij de LOGO South evaluatie. Wat opvallend naar voren kwam bij de interviews in Afrika was dat voor hen de studiebezoeken aan Nederland echt absoluut eye-openers waren om te komen tot een lange termijn visie. Natuurlijk is het afval management in Nederland heel anders dan in Zuid-Afrika, met onze afvalverbrandingovens. Maar toch waren het die studiebezoeken aan Nederland die de Zuid-Afrikanen in staat stelden om de vraag te stellen naar lange termijn strategie voor afval management en zo hun horizon te verbreden. Ik wil een lans breken voor die vaak verguisde studiebezoeken. Ik ben zeer onder de indruk van het grote aantal mensen dat naar Nederland kwam. De deelnemers gaven aan dat het juist de studiebezoeken waren die hen in staat stelden om de kennis, input van jullie te vertalen naar de eigen situatie. Iemand van een waterschap gaf ook aan dat in de samenwerking altijd op bepaalde punten iemand naar Nederland moest komen om juist de stap te kunnen maken naar het strategische kennisopbouw.

Bert Bruijn, burgemeester van Haarlemmerliede: Haarlemmerliede ligt vlak bij Haarlem en ik verwijs naar de stedenband van Haarlem met Mutare in Zimbabwe. Dat is niet eenvoudig. Om eerlijk te zijn vind ik het debat over decentralisatie lood om oud ijzer. Lokale overheden als institutie gaan elkaar over grenzen heen helpen. Maar een echte twinning kan pas tot stand komen als de civil society, dus in de samenleving en lokale organisaties, erbij betrokken worden. Dan pas kan effectiviteit bereikt worden in termen van duurzaamheid en in termen van waar voor je geld. Bij de samenwerking tussen gemeenten hier en gemeente daar is de vraag of die lokale overheden daar dan inmiddels wat decentraler kunnen werken is dan minder relevant geworden, want de basis voor je twinning ligt in die lokale organisaties.

John Wijlands, gemeente Maastricht: Over het thema van decentralisatie wil ik uit eigen ervaring iets zeggen. Ik werk al 11 jaar tussen het ministerie voor onderwijs en een dertiental steden in Nicaragua. Ik wil wat zeggen over de processen die zich daar afspelen. Ik heb daar de meest tegenstrijdige posities meegemaakt. Bij aanvang was er een liberale regering die alles wilde laten regelen op gemeentelijk niveau en daarna een Sandinistische regering die alles wilde domineren vanuit Managua en de rest voert uit. Vanuit het theoretische debat zou je denken dat er vanuit deze patstelling een geweldig spanningsveld ontstaat. In de praktijk is dit niet het geval. Beide partijen hebben een gevoel voor de complementariteit van de een ten opzichte van de ander. De een bepaalt de waterdruk en de

kostprijs en de ander sproeit of legt een watervoorraad aan. Maar ze hebben beide behoefte aan communicatie over de samenhang tussen beide processen. Ook de minister wordt afgerekend op de kwaliteit van leven van de burger. Hij moet aangeven of zijn maatregel effect heeft gehad. Net als de burgemeester. Dus is de strijd theoretisch.

Margriet Nieuwenhuis, Cordaid: Ik wil nog een stapje lager gaan. Wij werken met basisorganisaties, NGO's en tevens ook in samenwerking met lokale overheden om te komen tot een wijkgerichte aanpak om een wijk te upgraden. Dan zie je hoe belangrijk de rol van lokale overheden is, de wetgeving. Hoe de implementatie hangt op hoe de lokale overheden en de ambtenaren die dit vormgeven. Juist in fragiele staten komt er op nationaal niveau namelijk weinig van de grond en de rol van lokale overheden is daar dan ook belangrijker. Theoretisch zijn de belangen van centrale overheid en lokale overheid wellicht gelijk, maar in de praktijk kan het hele grote spanning geven. Maar als je het van onderaf doet heb je mogelijkheden om de wetgeving vorm te geven. Ik wil graag een pleidooi houden voor, zoals anderen al zeiden, dat lokale overheden kennis uitwisselen. Men denkt altijd maar dat de ambtenaren alles weten. Wij hebben projecten in San Salvador, Kisumu (Kenya) en Kaapstad (Zuid-Afrika). We hebben daarvan de lokale overheden en maatschappelijke organisaties uitgenodigd. Die zaten bij elkaar om de tafel en dan zie je hoe die verschillende werkelijkheden elkaar inspireren om de deuren open te zetten en strategisch verder te kijken. Het zou goed zijn als we meer zouden samenwerken. Ik zou u dan ook willen uitnodigen.

Anne Kaiser, gemeente Amstelveen: Ik zie een spanning tussen de noodzaak om vraaggericht te werken en kaders en richtlijnen van donoren. Hoe bepaal je of ontwikkelingshulp wel op die plekken terecht komt waar ontwikkeling een impuls zou kunnen krijgen? Ziet u daar oplossingen voor? De vraag is aan beiden.

Peter Knip: Er ligt één vraag als het gaat op het vraagstuk van centrale en decentrale overheid.

Het idee van een voetbalwedstrijd is geponeerd. Aan de ene kant praten we over multi-level governance: het idee dat de verschillende niveau van de overheid gezamenlijk werken om bepaalde doelstellingen te verwezenlijken. Tegelijk weten we allemaal dat overdracht van taken zelden is uit liefde voor het lokale bestuur. Het moet vaak afgedwongen worden. Het is een strijd. (**Peter van Lieshout:** Wat heb ik nou gezegd. [gelach].) De praktijk is dat in veel van de landen waarin we werken taken worden overgedragen. Dus lokale besturen hebben er mee te maken. Ik wil graag weten hoe beide sprekers daarnaar kijken. Daarnaast is er het punt van de kennis, hoe plan je, hoe ontwikkel je een meerjaren visie, waarbij voor het gevoel van de partners veel van Nederland geleerd kan worden.

Neo-patrimoniale systemen

Peter van Lieshout: Met dit soort halve tussenopmerkingen neem ik geen genoegen; dan ga ik terugprovoceren. Ik denk dat je heel goed de stelling op tafel kunt leggen dat in sommige gevallen minder naar het decentraal niveau moet. Het klassieke probleem, zeker van Afrika, is dat het in sommige landen tot op zekere hoogte en in andere tot grote hoogte, neo-patrimoniale systemen zijn. Dit organiseert voor veel mensen een vorm van werk, van bestaanszekerheid, van perspectief. Meer dan een overheid volgens het klassieke, westerse idee waarin deze functies bij de overheid thuis horen. Wat je in de laatste dertig ziet is dat groepen deze overheid gebruiken ten faveure van de eigen aanhang, etnisch of religieus of in specifieke sociale groeperingen. In het geval van zo'n halfmislukte staatsvorming kan het heel contraproductief zijn om deelbelangen op regionaal niveau te versterken.

Een ander punt is dat de leiders te veel gericht zijn op deelbelangen en niet op het nationale belang. Het is dan beter om te investeren in het nationale belang zodat de leider zich

inzetten voor alle burgers en niet voor specifieke categorieën burgers. Het is dan ook essentieel om de vraag te stellen welke vorm van decentralisatie of federalisering het meest productief is, en waar je door op het lokale niveau te gaan zitten de ontwikkeling negatief beïnvloedt. Het antwoord hierop is niet altijd lokaal, dat blijft ik herhalen: het verschilt van land tot land en ik blijf betwisten dat die strijd gevoerd moet worden en dat het eindpunt de lokale overheid is. Net zo als ik betwist dat decentralisatie een goede term is, want dat impliceert het beeld dat er aan de top iets is, en dan door strijd helemaal niks. Dat neemt niet weg, dat staat hier buiten, dat het heel zinvol kan zijn om uitwisselingen en vormen van verbintenis te zoeken tussen gemeenten. Prima, dat punt staat niet ter discussie. Alleen de weg en de manier waarop je daarmee omgaat staat wel ter discussie.

Ideologische concepten

Het tweede punt is wat je op lokaal niveau kunt doen. Uit de opmerking kwam naar voren dat je meer vanuit de vraag zou moeten redeneren. Maar als ik zo de bijdragen hoor, dan blijkt dat de dimensie waarop de Nederlandse gemeenten iets bijdragen op een andere dimensie zou kunnen liggen dan een direct antwoord geven op de vraag. Het idee van betrokkenheid, dat de partner ergens op terug kan vallen is een positieve waarde. Dan heb je het niet over kennis, maar over (...onverstaanbaar...) waardevol zou kunnen zijn. Het zou interessant zijn om eens wat longitudinaal onderzoek te doen wat zo'n soort dimensie toevoegt.

Het tweede is de ambitie dat je zoals in het voorbeeld in Namibië, breder, integraler samenhangender moet gaan denken. Die vraag krijgen wij nooit, maar stiekem vinden wij dat die vraag veel verstandiger zou zijn. Ondertussen nemen we die vraag wel serieus, maar is dat andere wel iets waar we samen over moeten overleggen. Dat punt is niet eens onzinnig. Het punt dat de volgende spreker maakte over de studiebezoeken aan Nederland is dat het perspectief verlegd wordt dat de horizon verbreed wordt. Opties aandragen waar mensen zelf niet aan gedacht hebben. Eigenlijk ga je weg van de notie van pure vraagsturing. Dan heb je het niet meer over die ideologische concepten van 'vraagsturing', 'empowerment' en 'ownership' maar al die opmerkingen die nu over tafel komen geven aan dat je wat anders wilt. Dat je net wat verder wilt gaan. Het lijkt me verstandig dit punt toch nog eens de thematiseren.

Politici

Isa Baud: Als ik de opmerking van Van Lieshout hoor dat in Afrika richting een sterker nationaal bestuur moet gaan, dan denk ik is dat zo als dat centrale bestuur het nationaal belang niet voor ogen heeft. Ik denk bijvoorbeeld aan Kenya, waar wij onderzoek deden naar de lokale overheid in Nairobi. Waar echt een gevecht was tussen de gemeenten en de centrale overheid die het geld moest ophoesten voor de diensten die de gemeente Nairobi moest leveren. Dus zo vredelievend en zo complementair zijn de verschillende bestuursniveaus niet. Ik ben het wel eens met de stelling dat je moet weten (a) hoe die verhouding ligt en (b) hoe de neo-patrimoniale staat ook op lokaal niveau speelt en daar evenzeer een gevaar is voor de kwaliteit van bestuur is.

Dit brengt mij op de relatie tussen het uitvoeren en het politieke onderdeel van het lokale bestuur, iets wat wij ook in de evaluatie vonden. Het bleek dat in de samenwerking de relaties tussen de uitvoerende delen van de lokale overheden heel goed, heel sterk waren, maar dat de relaties met de politieke onderdelen problematisch waren, dat daar spanningen zaten. Wat bleek is dat de politieke vertegenwoordigers in het Zuiden zich niet alleen met het beleid wilden bemoeien, wat hun recht is natuurlijk, maar ook met de uitvoering, wat niet goed is natuurlijk. Mijn vraag aan de zaal is hoe kunnen die politici meer betrokken worden bij de samenwerking.

Dit is heel relevant voor de vraag hoe je het politieke draagvlak voor de die samenwerking kunt behouden. Zowel in het Noorden als in het Zuiden. Dit is een braakliggend terrein. Edith van Eeuwijk bij de UvA is hiermee bezig voor wat betreft landen van herkomst. Hoe dat draagvlak voor samenwerking ligt in Turkije en Marokko. Dus daar hebben we over twee jaar de eerste antwoorden op.

Wat betreft het vraaggerichte: ik ben het met mijn panellid eens dat je niet moet blijven steken met de vraag zoals hij expliciet geformuleerd wordt. Wie stelt de vraag? Wat zijn de deelvragen achter de vraag? Soms is het politiek niet opportuun een vraag expliciet te maken. Juist in een lang samenwerkingsverband kan je werken aan een continue herformulering van de vraag. De flexibiliteit van het LOGO South programma maakt dit mogelijk. Dat is ook niet overal het geval.

Wat betreft de vraag over de spanning tussen vraaggerichtheid en de sturende kaders: ik ben bang dat die nooit weg zal gaan. In de dertig jaar dat ik onderzoek naar ontwikkelingssamenwerking doe zie ik het steeds. Soms meer en soms minder. LOGO South is in vergelijking met andere programma's relatief flexibel als het hebt over hoe je die vraag bepaalt.

Code of conduct

Peter van Lieshout: Het is het fenomeen van de zogenaamde “donor darlings”: de fixatie op die onderwerpen, die landen, die gemeenten. Het antwoord is ‘ja’ er zullen weinig gemeenten zijn die banden hebben met een ruraal dorpje in het binnenland van Tsjaad. En dat Ghana en Tanzania populairder zijn. Welke conclusie verbind je hieraan? Gemeentelijke banden draaien op persoonlijke betrokkenheid. Ze kunnen niet door de overheid in een klassiek planningmodel neergezet worden. Tegelijk is wat gemeenten doen iets meer dan wat particulieren doen. Het probleem van dingen doen van uit een soort hobbyisme op plekken waar het leuk is zie je meer bij particulier hobbyisme. In het WRR-rapport stellen we dan ook voor om een soort van code of conduct voor particuliere activiteiten voor. Het zou een idee kunnen zijn dat op het niveau van de gemeenten iets te ontwikkelen over hoe we hiermee om zouden kunnen gaan. Zonder dat het een blauwdruk of een planningsmodel zou kunnen worden. Het wordt nu helemaal overgelaten aan het vrije spel der krachten, maar het is iets wat door de VNG besproken zou moeten worden.

Cees Volwater, gemeente Eindhoven: Ik ben het eens met Van Lieshout dat je per situatie de afweging centraal/decentraal moet bekijken, dat je niet moet kopiëren. Maar Van Lieshout spreekt alleen over het bestuurlijke. Ik zou willen weten wat hij vindt van ‘governance’: de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld.’ Zo schetst Van Lieshout de particuliere initiatieven als losse verbanden, maar in de relatie met Eindhoven – Chinandega is er wel samenhang met de particuliere initiatieven en is dat juist een onderdeel van het succes. Daarin ligt de kracht van het stedenbandenmodel.

Hans Buijs, VNG International: ik vind het idee van een soort ‘code of conduct’ met betrekking tot het particulier initiatief wel interessant. Lokale overheden werken namelijk samen met particuliere initiatieven, maar niet altijd. Er bestaat namelijk wel degelijk een verschil in professionaliteit tussen gemeente en particulier initiatief. De mensen hier in de zaal hebben een baan gericht op internationale relaties. Dan denk je vanzelf al meer aan inbedding en de lange termijn. Je werkt samen met de ander op basis van vraaggerichtheid. Niet klakkeloos antwoorden. Als we een programma op stellen dan formuleren we criteria. De ambtenaar in de andere gemeente moet ook wat doen anders werkt het van collega-tot-collega principe niet. We hebben dus weldegelijk principes zonder dat we ze vastgelegd hebben of dat we bewust zijn dat we ze hebben. Maar het is goed eens na te gaan of er iets mist. Of het werkt voor die bredere samenwerking, of die scope dan ook hanteerbaar is. We willen daarom die handschoenen wel oppakken.

Wederkerigheid

Dik Bol, Stedenband Haarlem – Mutare (Zimbabwe): Wij zijn een particulier initiatief dat heel erg met Haarlem en ook met Mutare te maken heeft. Ik vind het jammer dat LOGO South alleen in gemeentelijke samenwerking voorziet en de relatie met het particulier initiatief ondergeschikt maakt. En dat ook de heer van Lieshout alleen focust op lokale overheden. Twee voorbeelden: we hebben 260 kinderen uit de sloppenwijken opgeleid tot sport/buurtwerker met financiering van VNG, UNICEF en de Johan Cruijff- foundation. Hun werk is gericht op HIV/AIDS preventie. Die opleiding is nu door Haarlemse onderwijsinstellingen geaccrediteerd waardoor nu studenten uit Haarlem stage in Mutare kunnen gaan lopen. Dat is een vorm van ontwikkelingssamenwerking waarbij dingen wederkerig worden. Dat is waardevol voor Haarlem en waardevol voor Mutare. Het is niet makkelijk. We zijn er tien jaar mee bezig geweest. Het is makkelijker om een container met rotzooi te sturen of afgedankt brandweerwagens. Maar dit is de weg waar we meer naar toe moeten. Het tweede voorbeeld is toen in Zimbabwe in 2008 de inflatie in de miljoenen liep, de overheid instortte en niet meer in staat was om het huisvuil op te halen. Er ontstond een cholera epidemie. In Mutare hadden we een huisvestingsproject met een bewonerscomité. Dat comité heeft bewoners aangezet om zelf het vuil op te halen en zij hebben daarmee voorkomen dat een cholera epidemie uitbrak. Zo kunnen kleine dingen grote gevolgen hebben

Peter Knip: Ik zie drie punten. Ten eerste de rol die lokale overheden hebben bij de samenwerking met het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven; ten tweede de vraag of het LOGO South programma niet te weinig aandacht heeft voor het particulier initiatief binnen de gemeente, of het niet te bestuurlijk gericht is en of het commentaar dat vanuit de VNG gegeven is over de professionalisering (en die we de laatste jaren weldegelijk doorgemaakt hebben en de afspraken die daarover gemaakt zijn), of dat bevredigend is.

Uitvoeringscapaciteit

Peter van Lieshout: In dit soort debatten moet je de scherpste blijven opzoeken en je afvragen of wat je doet of dat verstandig is. Dat er nuttige activiteiten plaats vinden dat is waar. Maar in je ambities moet je een stapje verder gaan. Wat er gezegd is over de professionaliseringslag is interessant. Ik zou hier de positie willen kiezen: en dat is nog beter dan je denkt.

Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de uitvoerende taken van de overheid (zowel lokaal als nationaal) een grote rol speelt in ontwikkeling, een grotere rol dan bijvoorbeeld de kwaliteit van het politieke systeem, de vrije markt of het maatschappelijk middenveld. Het politieke systeem, waar Isa Baud naar verwees is vaak georganiseerd rond personen. Niet rond partijen. De parlementen en de gemeenteraden zijn kopieën van het westerse model, maar zijn uiterst zwak. Wij in het Westen meten het succes van die overheden in termen van verkiezingen, maar het is beter dit te meten naar de mate waarin executieve taken worden uitgevoerd. Dat is geen pleidooi om het politieke stelsel opzij te schuiven. Het is wel een pleidooi om aandacht te geven aan die executieve taken. Hoe vertaal je dat naar het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven? Bij het maatschappelijk middenveld is het de vraag of het productief is, of het grassroots is, of het gedragen is en of het al dan niet door donoren geconstrueerd is. Dat is een heel gemengd verhaal. Daar moet je niet te rooskleurig over zijn.

Een van de sterke punten van jullie werk is dat jullie langdurige relaties aan kunnen gaan. Als een band hebt van 10 jaar dan kun je echt investeren. Dan creëer je begrip over en weer. Dan heb je een toegevoegde waarde. Het is maar de vraag of je dat soort verbindingen kunt maken met het bedrijfsleven en het maatschappelijke middenveld.

Er ligt nog een hele markt om de overheid in haar executieve taken te verbeteren. En LOGO South is gericht op de uitvoeringscapaciteit van de lokale overheid.

Opbouwen van instituties

Isa Baud: Inderdaad blijkt uit onze studie dat die langdurige relaties een van de sterkste punten van de gemeentelijke samenwerking is. Dat maakt niet alleen praktische samenwerking mogelijk, maar ook het opbouwen van instituties. Je evolueert van het trainen van een paar medewerkers naar het opzetten van een opleiding, naar het accrediteren van die opleiding. In feite is daar dan een onderwijsinstutie opgebouwd. Dat opbouwen van instituties zie ik als het belangrijkste potentieel dat in die gemeentelijke samenwerking zit. Het hoeft niet voorbehouden te zijn aan de gemeentebesturen, maar wel – hoe zeg ik het in goed Nederlands – de ‘nodes’, de aangrijpingspunten, moeten zijn. Enige voorzichtigheid is geboden bij de samenwerking met maatschappelijke organisaties. In India hebben we gezien dat zij soms meer gebonden waren aan politieke stromingen dan dat zijn geworteld waren in de gemeenschap. Samenwerking is beter met de particuliere sector die geïnteresseerd is in lokale ontwikkeling; niet met de particuliere sector die de stad ziet als global city, die gericht is op internationale economische ontwikkeling. Want aan hen gaan de marginale groepen voorbij. Daarnaast kan gemeentelijke samenwerking in landen die met elkaar in conflict zijn aan dat conflict voorbij gaan. Ik vind het een buitengewoon interessant voorbeeld hoe Nederlandse gemeenten samenwerken met gemeenten in zowel Israël als Palestina. Zij stimuleren die gemeenten om over de politieke grenzen en obstakels heen te stappen en samen te werken. Dat potentieel om in zo'n situatie toch vertrouwen te wekken moet ook genoemd worden. Daar zouden we meer strategisch over moeten nadenken. Hoe dit en andere voorbeelden als model kunnen dienen in andere situaties. en wat er wel en niet mee kan

(...?...): Die continue herformulering van de vraag vind ik heel herkenbaar in de praktijk. Die langdurige relaties zijn een brug waar andere instituties ook over kunnen gaan. Zo krijgen wij vragen van sectorale instellingen dat zij wel iets willen doen, maar alleen via bestaande twinning, omdat dat jullie het netwerk hebben.

Jan Hecker, gemeente Vlaardingen: Ik werd ineens warm van zo'n positieve zin die net gezegd werd. Dat heb ik wel eens nodig. Ik werk aan een project met Palestina, maar een leefbare partij in Vlaardingen schreef een venijnig briefje met raadvragen: dat een keus voor Palestina een keus tegen Israël is en wat dat wel niet kost om een beveiligde limousine voor de burgemeester te huren. Wat we nodig hebben is een beetje steun, want we mogen dan wel professioneel zijn, ik heb voor dit werk maar een derde formatieplaats. Het is een hele strijd in de gemeenteraad dat we niet alleen iets te doen hebben voor dat kleine driehoekje in de Waterweg, maar ook iets in de wereld. Ik wil u daarom bedanken. [...gelach...]

Beeldvorming

Peter van Lieshout: Ik kom haast in de verleiding om nog iets te zeggen. [...gelach...] Als je het even van een afstand bekijkt dan zie je dat wat gemeenten doen zit in de beeldvorming tussen ‘do good’ achtige en daarmee een willekeurige, sterk projectgebonden benadering die erop gericht is een gevoel op te roepen bij de mensen die daar direct bij betrokken zijn: in het Zuiden, maar vooral ook in het Noorden en een professioneel systeem zoals je dat in termen van een nationaal beleid en mondiaal beleid ziet. Hoe moet je gemeenten nou plaatsen in die beeldvorming: als fantastische mogelijkheden om de burgemeester een keer per jaar te laten kijken hoe dat nou met dat dorpje in Ghana gaat of een mogelijkheid om daadwerkelijk daar iets te betekenen.

Met zo'n LOGO South studie maak je duidelijk dat wat wij doen niet is gebaseerd op gedachten aan een lekker leventje hier is maar dat het is gebaseerd op een op professionele wijze bijdragen aan wat daar toch knelpunten zijn, inclusief het organiseren op een aantal punten. Dat is wel heel erg van belang. U wordt al boos als ik het als beeldvorming neerzet, 'dit debat hebben we al gehad', maar dit is wel iets waar u rekening mee moet houden, want het is in het bredere debat niet voor 100% helder. Ik weet niet of die professionaliteit en doelgerichtheid zo hoog is in alle Nederlandse gemeenten. Of u daarvoor uw hand in het vuur durft te steken. En nu daag ik u uit. [...gelach...]

John Wijlands, gemeente Maastricht: Ik weet niet of het aansluit, maar ik word hier wel door geprikkeld. Ik vraag me af of we het ons niet gecompliceerder maken dan nodig is. Ik kijk nu naar ervaring die we hebben. Wij zitten nu zo'n tien jaar in dat onderwijsproces in Nicaragua. We hebben een procesdocument gemaakt met hoe zijn we begonnen, wat zijn onze diagnostische ervaring, wat zijn de do's en don'ts van de mensen die het daar gedaan hebben, wat zijn de resultaten. Dat soort documenten liggen in de la. Die passen niet in de macro's van de VNG, die passen niet in de macro's van HIVOS. Dan zie ik een boekwerk van SNV in Nicaragua die ook een onderzoek doen. Dan bezoekt de Nederlandse ambassadeur onze zusterstad Rama en rapporteert dat twee dagen later aan onze collega daar en dat reflecteren we nergens met elkaar. Over wat we daar hebben meegemaakt. Dat is iets dat we wél zelf kunnen doen. We hebben allemaal onze lijntjes lopen, we hebben empirisch vastgelegd wat we doen, zij het bescheiden. We raken er niet toe om accountantachtige verklaringen vijf keer per jaar te vertellen wat we gedaan hebben, maar het gaat dan meer om de afrekening, niet om het proces. Wat hebben we geleerd, hoe kunnen we de volgende keer beter doen. Misschien kunnen we daar vanmiddag over spreken in de Kring van gemeenteambtenaren Internationaal Beleid.

Isa Baud: We hebben de discussie gehad over het logframe en met name de financiële administratie. Dat hebben we aan de kaak gesteld en dat is ons ook gevraagd om aan de kaak te stellen. Ik denk dat het heel belangrijk is om die inhoudelijke monitoring en reflectie te doen. Zowel op gemeentelijk niveau als op VNG International niveau. Daarin zou ik u zeer in ondersteunen als u daar initiatieven in neemt. Het tweede is als u zegt: 'al die rapporten liggen in een la', waarom liggen ze in een la? Dan zeg ik uw publiek is lokaal. Dan zou u in het lokale krantje moeten vertellen in uw regionale dagblad in

John Wijlands: Ja gebeurt ook. Maar wat ik bedoel is hoe heeft het project in Nicaragua zich ontwikkeld, hoe hebben wij tussen decentrale en centrale overheden onze weg moeten zoeken. Hoeveel kinderen zaten op school en met welke methodiek hebben we ze nu wel op school. Dat is van een ander niveau om te communiceren dan dat er weer een klasje geopend is. Ik heb het over de proceskant van het werk dat we gedaan hebben. Dat komt niet in het nationale forum, hier, in onderlinge afstemming, wat we met elkaar voor elkaar gekregen hebben. Want dat is het verhaal van SNV dat een hele studie over het beroepsonderwijs in Nicaragua maakt en per toeval kom je erachter dat een collega organisatie ook iets zegt en dat dan een ambassadeur dat dan constateert bij een bezoek. Dat kunnen wij zelf beter. Dat is mijn kreet.

Bescheiden

Peter Knip: Het lijkt mij sowieso goed dat we daarover in de bijeenkomst hierna verder spreken. Maar laten we niet vergeten, dat ondanks de ontwikkeling die we samen gemaakt hebben in de afgelopen tien jaar we niet moeten vergeten dat het gaat om een heel kleine, bescheiden bijdrage van de ontwikkelingssamenwerking van Nederland. Dit jaar gaat er 7 miljoen co-financiering van het ministerie in om. Dan kun je stellen dat de gemeenten daar zelf zo'n 7 miljoen naast zetten. Dus je hebt het over een klein programma voor een sector, een doelgroep die naar mijn mening buitengewoon belangrijk is in het ontwikkelingsproces.

Dat laat niet los dat wij blijkbaar op grond van al die ervaringen nationaal blijkbaar een nóg sterker verhaal moeten hebben. Dat pak ik graag op.

Annemarie Suren, Unie van Waterschappen en NWB Fonds: Ik zit op twee stoelen. Bij de Unie van Waterschappen wil ik dat waterschappen projecten in het buitenland doen, maar bij het NWB fonds moet ik, net als de VNG, naar criteria kijken en beoordelen of een project doelmatig is. Als we dan in het begin bekijken of een decentrale inzet goed is ja of nee en al die factoren erbij nemen zoals vraaggestuurdheid, stakeholders betrekken, dan heb ik op mijn tweede stoel, bij het NWB fonds, een probleem op het punt van (...?...?) van centraal naar decentraal niveau en terug. We hebben nu een voorbeeld van het waterschap NCP/Nickerie, Suriname, daar gaan we een werk uitvoeren. Suriname heeft gezegd dat ze weer waterschappen willen gaan inzetten En daar gaan we een project uitvoeren op twee niveaus: op het politieke niveau en het uitvoerende niveau. Het opzetten van verkiezingen en, als voorbeeld, water leggers maken op uitvoeringsniveau en organisatieniveau. Bij het NWB Fonds, zitten we met de vraag, omdat er altijd onzekerheid is of die ondersteuning blijft - er komen verkiezingen aan, hoe groot is de commitment? Bij ontwikkelingslanden heb je altijd die vraag. Anders zou je er niet zijn. Hoe maak je nou de overweging of je wel daarop gaat inzetten of niet. En dat is waar ik mee 'struggle'. Want je kan al die vragen er omheen beantwoorden, maar je hebt nooit een beeld, een zekerheid hoe een politiek systeem gaat schuiven of niet. Mijn vraag daarbij is: hebben jullie daar een sturend antwoord op? Of een bepaald beeld of een ervaring?

Bert Bruijn, Burgemeester Haarlemmermeer: Ik wil nog even reageren op die 7 miljoen. Ik weet zeker dat als je de projecten van gemeenten bij andere ontwikkelingfinancieringsorganisaties in binnen- en buitenland en bij het bedrijfsleven en bij woningbouwcorporaties, wat daar aan gelden wordt weggehaald, om het zo maar eens te zeggen, dan kan je achter het bedrag dat de heer Knip noemde wel een 0 zetten: 70 miljoen. Dat is veel meer dan je denkt en het zou goed zijn om dat eens in kaart te brengen, want gemeenten halen ook geld weg bij andere ontwikkelingsorganisaties in binnen- en buitenland, het bedrijfsleven en woningbouwcorporaties.

Isa Baud: Daaraan wil ik toevoegen dat u alleen de additionele waarde hoeft te financieren. De totale uitstraling van zo'n klein programma is daarom veel meer dan bij andere organisaties die basisorganisaties, salarissen etc. moeten financieren wat bij andere programma's het geval is.

Ronald van der Hijden, Landelijk Beraad Stedenbanden Nederland-Nicaragua: De vraag blijft wel: waar blijf je effectief met 7 miljoen: moet je blijven streven naar inzetten met zo'n klein LOGO South programma op het smaldeel van het lokaal bestuur terwijl je toegevoegde waarde zit bij de proceskant naar het maatschappelijk middenveld en de private sector toe. Doe je er niet verstandig aan om aan te haken bij de Rijksoverheid om het lokaal bestuur te versterken in partnerlanden. Of wil je allianties maken met MFO's en andere spelers: corporaties, die grote fondsen hebben of blijf je zitten op je eigen smaldeel?

Peter van Lieshout: Ik vind dat een mooi punt hoor en ik wil het verbinden met het voorbeeld van Suriname, alhoewel het risico van een specifiek voorbeeld is dat je de plank mislaat omdat je niet alle details kent. De vraag is wat je wilt, wat je rol is. En ook met de vraag wat je doel is. Is je doel om de kwaliteit van het watermanagement te verbeteren of is je doel om de zelfredzaamheid van Suriname op het gebied van watermanagement verbeteren? Dat is niet hetzelfde. Ik zou als tip wat betreft Suriname willen zeggen wacht maar af tot 25 mei.

Sowieso zou je je zelf de vraag moeten stellen of je de min of meer executieve verantwoordelijkheid voor een project als je eigen probleem wilt zien. Suriname heeft (a) geld genoeg en (b) een overheidsstructuur die in de afgelopen dertig jaar niet mee ontwikkeld is met de ideeën van wat een executieve overheid is.

Er valt waarschijnlijk nog heel veel te doen voor dat zo'n watermanagementachtige strategie verder inhoud kan krijgen en ik zou heel erg oppassen om mee verantwoordelijk te worden gemaakt voor zo'n executief probleem terwijl juist Suriname een klassiek voorbeeld is van een middeninkomenland waar je wel het een en ander kunt doen aan capacity development, maar dat spel moet je om een verdomd intelligent manier spelen en je vooral niet moet laten gebruiken voor een aantal van dit soort zaken. Want kijk er is de laatste 40 jaar van alles voor Suriname gedaan en de zelfredzaamheid is daar niet door gegroeid.

Noodhulp en wederopbouw

.... ?: Ik heb een iets andere vraag aan de heer Van Lieshout. Hoe ziet u de rol van Nederlandse gemeenten bij het verstrekken van noodhulp? Dit gezien de recente aardbeving in Haïti en de gemeenten die gedoneerd hebben aan giro 555. Wat denkt u daarover?

Peter van Lieshout: Je moet onderscheid maken in twee dingen. Ik vind dat als het gaat over noodhulp eigenlijk de inzet moet zijn dat de inzet– dat zeggen wij in het rapport ook – dat dat op het mondiaal niveau professionele wijze adequaat georganiseerd is en dat dat voorbij de fase van veredeld hobbyïsme en goede bedoelingen moet zijn. Iedere geciviliseerde wereld zou in principe een systeem van noodhulp moeten hebben, simpel gezegd. En daar moet je vooral een VN structuur mee uitrusten die dat op adequate manier kan doen. De coördinatieproblemen die er ook nu weer zijn rond Haïti met die verschillende partijen die hun vlaggetje willen planten. Het is heel goed te begrijpen, maar je zou het niet moeten willen. Dat is wat anders dan de vraag of je niet als gemeente ook, en burgers ook, een vorm wilt vinden om met die gevoelens van betrokkenheid op een interessante wijze om te gaan. Als je dan als vorm kiest voor rechtstreeks bijdragen aan specifieke vormen van noodhulp dan is dat een slechte vorm. Zoals gemeenten daar dan fondsen voor gaan maken en menen dat dat politiek gelegitimeerd is 'be my guest', maar ga vervolgens niet daarin een executieve zin een rol in gaan vervullen.

Arthur Wiggers, VNG International: Op dit laatste inhakend: dit is een voorbeeld van hoe beeldvorming bepaald wordt, in dit geval door sprekers in een forum. Heel nadrukkelijk is het zo dat gemeenten die bij willen dragen aan noodhulp doen dit gewoon doen door geld te storten op giro 555 van de Samenwerkende Hulporganisaties en niet meer dan dat. Er is geen enkele poging om een eigen structuur of een eigen kanaal op te zetten voor noodhulp. Wat we wel hebben gezegd is dat na noodhulp wederopbouw nodig is. Dat het in die wederopbouw ook gaat om voorzieningen die een publiek karakter hebben en dat je daarvoor dus gebruik kunt dus maken van de kennis en expertise die aanwezig is bij gemeenten. Dan kiezen wij er vervolgens ook niet voor om dit op eigen houtje te bedenken, naast al die anderen, maar wij kiezen ervoor om aan te sluiten bij een veel grotere collega-organisatie, de Canadese vereniging van gemeenten, met bestaande relaties met Haïti, ook op gemeentelijk niveau, en van wie we zeggen dat via hun kanaal we kunnen we een zinvolle bijdrage leveren. Hoe we die bescheiden bijdragen kunnen leveren is vervolgens wel weer van belang over wat er gebeurt met het geld om zo een terugkoppeling te kunnen geven en dat heeft weer te maken met het draagvlak. Wat eigenlijk maar wil zeggen: er wordt heel wat meer nagedacht en geanalyseerd en ontwikkeld dan uit de snelle reacties blijkt.

Peter van Lieshout: Laten we ons daarin niet vergissen. Natuurlijk gaan gemeenten geen brandweerman die kant op sturen. (Arthur Wiggers: Dat gebeurt óók.). Laat ik mezelf niet van de wijs maken en dit terzijde schuiven [gelach] Organisaties zijn gelukkig zo verstandig om niet op het executief niveau te zitten. Het is een stap vooruit dat je nu op giro 555 kunt storten, maar als je eerlijk bent moet je zeggen dat achter 555 zit weer een verdeelmodel zit waardoor het geld weer naar specifieke organisaties gaat.

Dus die samenwerking op executief niveau is dus wel in de optische sfeer geregeld, maar op het echt operationele niveau helemaal niet.

Peter Knip: Dat moet ik even preciseren, want daar zijn nu juist de laatste tijd goede afspraken over gemaakt. In de zin dat als het gaat om een reconstructieprogramma (**Peter Lieshout:** Ja, maar de vraag was noodhulp.) dat aanvullend is op de noodhulp hebben we hele heldere afspraken gemaakt met 555 om te bekijken welke bijdragen het Nederlandse lokaal bestuur kan bieden. Ik vind juist het sterke van het congres dat de laatste twee dagen plaats heeft gevonden op Martinique de donorgemeenschap met de Haïtiaanse overheid om de tafel zit om af te spreken hoe het reconstructieprogramma eruit gaat zien. En dat nu voor het eerst de lokale overheden ook zelf aan tafel zitten en dat daar met de middelen die het lokaal bestuur in Nederland, Canada en ook in Frankrijk bijeen heeft gebracht om te komen tot een nadrukkelijk eigen spoor binnen het totale donor reconstructie programma. Ik vind dit een goed voorbeeld van hoe nu gepoogd wordt op tot coördinatie en afstemming te komen.

Arnold van den Broek, gemeente Amsterdam: Bovendien krijg je van de VNG, als je meedoet met het VNG programma, terug wat ermee gebeurd is; dan kan je terugkoppelen waaraan is bijgedragen; dat is niet het geval met 555. Dan kan je niet aan je achterban vertellen: kijk dat is met het geld gebeurd. Dat is wel met dit programma. Amsterdam heeft daaraan ook bijgedragen.

Barbara Seelt-den Boer, gemeente Breda: Ik onderschrijf dat. Naar aanleiding van Haïti is er best een discussie geweest in de Raad. Draag je bij aan zo'n programma? In het begin was dat helemaal niet zo evident. Aanvankelijk ging het er niet om: als we iets geven waaraan geven we dat dan? Is dat 555 of zijn dat eigen projecten die Breda zou kunnen opstarten of die we daar al hadden lopen? Daar was eigenlijk al snel een consensus. Als we iets gaan doen dan is dat via zo'n wederopbouwprogramma: dat door gemeenten gedragen en door VNG getrokken wordt en waar een link gelegd wordt met de Canadese vereniging van gemeenten. Als je vanuit gemeentelijk perspectief iets doet geef je een duidelijk signaal dat je dan ook kiest voor het lokaal bestuur.

Pim van de Locht, gemeente Wassenaar: Bij ons heeft de gemeente Wassenaar besloten een project op Haïti te ondersteunen. Echt noodhulp. Daar is ook over nagedacht. Want wat bleek? Er staat een model op de website van website 555 en als je dat aanklikt dan zie je dat na een maand de voorstellen in ontvangst worden genomen en daarna bestudeerd. En dan vraag je je af: Wat is de noodhulp? Want er wordt reconstructie gedaan! Dat is prachtig. Dat moet ook. Maar je moet ook noodhulp geven zoals drinkwater, zorgen voor tentenkampen en voor veiligheid. Dat troffen wij erg weinig aan en daarom hebben wij gekozen voor het steunen van een individueel project.

Margriet Nieuwenhuis, Cordaid: Ik wil nog even een punt maken. Cordaid is een van de organisaties die in giro 555 zitten. Ik vind dat het erg belangrijk is dat we met zijn allen kijken. Of in ieder de geval de gemeenten kijken. Op welke wijze wil je verantwoording afleggen? Op welke wijze wil je aanspreekbaar zijn. Denk je dat je het beste al je energie kan inzetten op de lokale overheden en dan zeg je ik zit op dat terrein. Of zeg je: wij zitten als mensen vanuit Nederland gemeenschappelijk op dat terrein. ...daarover willen wij aanspreekbaar zijn. Hoe kan het zijn dat we allemaal op verschillende terreinen bezig zijn terwijl we allemaal ... waar het geld vandaan komt de belastingbetaler, de donateur, of een gemeente We zitten, zeg, in Nicaragua en we investeren daar en iedereen heeft zo zijn eigen manier om verantwoording af te leggen en zijn eigen manier om terug te koppelen. Ik denk dat we goed moeten samenwerken om die energie en professionaliteit die iedereen heeft om die het beste te kunnen inzetten en om te bepalen hoe we daarover verantwoording kunnen afleggen aan het Nederlandse publiek. Want als ik een burger ben van een bepaalde Nederlandse gemeente en die gemeente investeert het op een bepaalde manier en ik ben donateur en ik maak een giro over ... Dus in feite ben ik als donateur op verschillende manieren betrokken. Het is allemaal het zelfde. Dus hoe kunnen we deze leuke uitdaging... Ik wou dit punt nog even maken.

Peter Knip: Dank. Ik sluit hiermee het onderdeel noodhulp. Ik wil nog even aan twee, drie mensen de gelegenheid om aan het panel vragen voor te leggen over punten die nog niet aan de orde zijn geweest.

Edith van Ewijk, Universiteit van Amsterdam: Ik ben bezig met promotieonderzoek. Laten we noodhulp even voor wat het is. Ik heb nog een vraag aan het panel met betrekking tot het punt van kennisuitwisseling. Dat je op dat punt dus op dat onderwerp wel wat kunt doen. In Turkije is na de aardbeving de brandweer op kennisuitwisseling gaan zitten. Er is nu materieel, maar daar moeten ze wel mee leren werken en juist op dat punt kun je als collega wel weer veel betekenen. En juist dat punt, waar zet je als gemeente op in, daar wil ik wel een knelpunt voorleggen. Gemeenten worstelen daarmee, dat heeft te maken met politieke strijd en draagvlak. Het investeren in lokaal bestuur, in kennisuitwisseling is nou eenmaal veel minder zichtbaar, dan het neerzetten van een schooltje, plat gezegd. Dat is een punt voor de discussie.

Spannende tijden

Rolf Swart, VNG International: Ik wil nog heel even aandacht vragen voor het feit dat we in spannende tijden zijn. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking zal de komende tijd naar beneden gaan, het Wilders-effect op lokaal niveau werd al genoemd, maar ook op nationaal niveau staat ontwikkelingssamenwerking heel nadrukkelijk op de agenda om op bezuinigd te worden. Ook bij de Europese Commissie waar we vorige week een gesprek hebben gehad werd heel nadrukkelijk gezegd dat projecten die we al jaren doen, dat ze daar misschien een eind aan maken. Dit is echt een moment waarop over herijking van ontwikkelingssamenwerking gesproken gaat worden. De vraag is even hoe wij in onze sector, gemeentelijke internationale samenwerking, hoe wij daarin overeind kunnen blijven. En hoe wij de goede punten en de professionaliseringsslag die nodig is, sterk naar voren kunnen brengen. En ervoor kunnen zorgen dat we door kunnen gaan met wat we doen. Of misschien moeten we niet doorgaan met wat we doen, maar om dat te problematiseren is denk ik wel erg belangrijk gezien het tijdsgewricht waar we op dit moment in staan.

Henk van Heuven, vml. directeur Aedes (koepel van woningbouwcorporaties), nu adviseur Dutch International Guarantees for Housing: Ik heb niet zo zeer een vraag, tenzij het is "Ben u het met me eens dat...?" Er zijn drie begrippen langs gekomen die mij inspireerden om op te staan. Dat is woningbouwcorporaties, dat is Breda en dat is integrale samenwerking. Integrale samenwerking heeft twee dimensies: de integrale aanpak van maatschappelijke problemen en de integrale samenwerking van instituties. Dit is van groot belang. En daar hebben we echt nog een grote weg te gaan. Er zijn voor zover mij bekend zo'n 35 woningbouwcorporaties actief in internationale samenwerking samen met zo'n 25 tot 30 gemeenten. Bij VNG International is bekend, als ik het goed heb begrepen, dat zo'n 150 gemeenten actief zijn. Er is nog een weg te gaan voor 125 gemeenten om corporaties mee te krijgen en nog verder te verbreden. Omdat als we integrale aanpak van maatschappelijk problemen willen ondersteunen dan kunnen we dat het beste doen vanuit de integrale samenwerking van instituties. Breda is daar een mooi voorbeeld van omdat juist daar de corporaties en de gemeenten elkaar eerst hebben opgezocht en toen pas hulp hebben aangeboden. En dat is redelijk essentieel. De vraag is natuurlijk of u het met me eens bent.

Martha Klein, Vereniging van COSsen, regionale centrale voor internationale samenwerking: Ik wil graag inhaken op de zorg over de spannende tijden geuit door de spreker hiervoor. Ik deel enorm de zorg voor deze tendens. Er zijn echt 60 jaar lessons learned, die uitstekend zijn weergegeven in het WRR rapport, waar we ontzettend veel mee kunnen doen denk ik. Er zijn ook voor LOGO South ontzettend goede lessons learned waar we veel mee kunnen doen, maar de realiteit is nu dat het politiek draagvlak, zeker ook lokaal, aan het afkalven is. Dus om die brug te slaan tussen al die kennis.

We weten steeds beter wat goede ontwikkelingssamenwerking is, wat wederkerig is, waar we kunnen leren ook. Sowieso stond ontwikkelingssamenwerking niet op de programma's van de gemeentelijke verkiezingen. Het is maar de vraag wat er na 9 juni gaat gebeuren. Ik zie daar een enorme kloof. Hoe we dat gezamenlijk kunnen overbruggen, zodat we het draagvlak kunnen versterken. Wat ik gemist heb in de discussie is meer aandacht voor mondiale publieke goederen, terwijl dat toch een van de punten was in het WRR rapport. We hebben het nu weer heel erg over echte ontwikkelingshulp. Terwijl de toekomst ligt in het werken aan mondiale problemen, dat het heel duidelijk een mondiaal beleid wordt ook op lokaal niveau, meer dan heel sterk ontwikkelingssamenwerking.

Peter Knip: Met het oog op de klok staak ik het debat. Ik geef de sprekers de mogelijkheid tot een laatste reactie.

Isa Baud: Mondiale publieke goederen: ik zou zeggen "mondiale problemen, lokale oplossingen." En dat is precies een van de punten waar ik een pleidooi voor hou. Omdat je niet hoeft te wachten op die mondiale saamhorigheid, het eens zijn op internationaal niveau. Maar dat je vanuit het lokale bestuur, een meer executieve – zoals het hier genoemd werd – aanpak zou kunnen voorstaan waarbij je kunt leren om een meer regionaal beleidsgerichte aanpak te ontwikkelen. Waar ik wel voor gepleit heb als je dat wilt doen, is om die grensoverschrijdende netwerken van lokale besturen daarbij als belangrijk gremium te nemen om die kennisuitwisseling te verzekeren. Zoiets als ICLEI, zoiets als Child Friendly Cities. Dus zijn op dit terrein belangrijke grensoverschrijdende netwerken om die als platform te gebruiken. Verder ben ik vooral benieuwd naar hoe de zaal van plan is het versterken van politiek draagvlak in hun gemeenten (en eventueel organisaties) aan te pakken.

Peter Knip: Het is misschien goed even toe te voegen, want dat is niet bij iedereen bekend, dat lokale overheden zich niet alleen in Nederland, maar ook internationaal, hebben georganiseerd in een wereldorganisatie voor lokale overheden, de UCLG, die buitengewoon sterk pogingen doet om erkenning te krijgen door de wereldgemeenschap als spreekbuis voor het lokaal bestuur. Het is, lijkt me, buitengewoon belangrijk om die beweging te ondersteunen. Isa, had je nog andere punten?

Isa Baud: Ik zou een vraag terug willen spelen naar de zaal. Het versterken van het politieke draagvlak dat is het grote hete hangijzer van dit moment. Wie heeft daar ideeën over?

Peter Knip: Dat is een belangrijke vraag, maar die gaan we hier niet meer beantwoorden. [gelach]

Peter van Lieshout: Laten we dat punt van het draagvlak nemen. Dat speelt. Ik ben zelf wel benieuwd hoe dat op het lokale niveau speelt. Het nationale niveau, waar de media snel dol waren op de Moyo's en de Boekesteijns. Ook omdat de media dol zijn op dat soort contrapunten, maar of daar op gemeentelijk niveau gelijk over gepraat wordt weet ik niet. Dat is interessant om bij stil te staan. Dat hoeft niet identiek te zijn. Ik denk wel dat jullie, als VNG International, je de vraag stellen moeten stellen: Waar ligt onze toegevoegde waarde? Dat wij eigenlijk toch een organisatie zijn voor capacity development. Dat wij unieke deskundigheden hebben op gemeentelijk niveau en dat wij uniek gepositioneerd zijn om lange termijn verbindingen aan te gaan.

Is dat je ultieme strategische asset en verkoop je dat als zodanig of wij zijn toch die club die een aantal projecten die goed ogen, kunnen wegzetten en daar profileren wij ons op en dat spreekt burgers aan. Ik zou zelf wel een voorkeur hebben voor een specifiek antwoord, zeker in het licht van het WRR rapport. Maar daar ligt volgens mij een heel interessante strategische vraag voor de club.

Peter Knip: Dank je wel. Ik geloof dat ik zelf geneigd ben het in te vullen naar het eerste. Maar we praten straks door met de verschillende vertegenwoordigers van gemeenten. Dus ik ben benieuwd hoe we daar samen tegenaan kijken. Ik ga niet het hele gesprek samenvatten. Het is denk ik belangrijk om ons te realiseren, dat is een belangrijke opmerking, dat overdracht van bevoegdheden naar lokale overheden niet per definitie in alle gevallen de eerste prioriteit is. Goed punt om in de discussie straks mee te wegen. Interessant was ook de opmerking die gemaakt is over de vraaggerichtheid. Leg je niet neer bij het eerste antwoord maar kijk daar dieper op door, daar kunnen we met elkaar in winnen. We zijn uiteraard blij met de opmerkingen van waardering die gemaakt zijn in de evaluatie, maar ook hier achter de tafel, over de gegroeide professionaliteit van het werk en de aandacht die er is voor de kwaliteit van de dienstverlening in de ontwikkelingslanden door de lokale overheden. Ik hou graag vast, dat haal ik nog even terug, ik weet niet hoe we daaraan vorm geven, maar het zou erg aardig zijn als de omissie in het WRR-rapport [gelach] ten aanzien van lokaal bestuur als dat op een of andere manier goed gemaakt kan worden. De toezegging om op dat punt iets te doen hou ik graag vast. Ik zou beide sprekers graag hartelijk willen bedanken voor hun bijdragen. We hebben een cadeau dat de globalisering van het lokale bestuur onderstreept. Isa, zeer bedankt. Peter, zeer bedankt. [applaus]

U allen, zeer bedankt voor uw komst naar Den Haag.
Het geeft aan dat in gemeentelijk Nederland het onderwerp buitengewoon belangrijk wordt gevonden.